

Naamrecht in beweging : nieuws van de buren

Citation for published version (APA):

de Groot, G-R., & Elzinga, W. (1992). Naamrecht in beweging : nieuws van de buren. *Het Personeel Statuut*, 3-8.

Document status and date:

Published: 01/09/1992

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Naamrecht in beweging: nieuws van de buren

In het maartnummer van dit blad werd vermeld, dat niet alleen in Nederland, maar ook in Duitsland aan een nieuw naamrecht wordt gewerkt. In Duitsland werd een hervorming van het naamrecht noodzakelijk, nadat het Bundesverfassungsgericht op 5 maart 1991 het toen geldende naamrecht in strijd met de door de Duitse grondwet gegarandeerde gelijke behandeling van man en vrouw had verklaard.¹ Op 24 april 1992 werd daarom een wetsontwerp tot wijziging van het naamrecht door de bondsregering bij de bondsraad ingediend.² Het is voor de discussie over het bij de Tweede Kamer liggende wetsontwerp ter wijziging van het Nederlandse naamrecht interessant kennis te nemen van details van het in Duitsland aanhangige ontwerp. In menig opzicht kan het Duitse voorstel inspirerend zijn voor degenen die -terecht- kritiek uitoefenen op het Nederlandse ontwerp.

De grote lijnen

Het ontwerp
dwingt
aanstaande
echtgenoten niet
om een gemeen-
schappelijke
naam te kiezen

De grote lijnen van het Duitse ontwerp kunnen als volgt worden samengevat. Duitsland houdt in beginsel vast aan het verschijnsel 'huwelijksnaam'. Men gaat er vanuit, dat echtgenoten in principe na de huwelijksluiting een gemeenschappelijke huwelijksnaam voeren. Bij de bepaling van de huwelijksnaam hebben de echtgenoten diverse keuzemogelijkheden. Zij kunnen kiezen tussen de naam van de man of de naam van de vrouw, maar mogen ook een uit deze namen samengestelde dubbele naam als huwelijksnaam gaan voeren. De keuze van de gemeenschappelijke huwelijksnaam hoeft niet meer -zoals vroeger- perse bij de huwelijksluiting te geschieden. Ook na de huwelijksluiting kan alsnog zo'n huwelijksnaam worden gekozen. Het ontwerp dwingt de aanstaande echtgenoten echter niet meer om een dergelijke gemeenschappelijke naam te kiezen. Echtgenoten die geen gemeenschappelijke naam kiezen, voeren ieder hun tot nog toe gevoerde naam. Indien echtgenoten geen gemeenschappelijke huwelijksnaam voeren, moeten zij in onderlinge overeenstemming de naam van uit hun huwelijk geboren kinderen kiezen; zij hebben daarbij precies dezelfde keuzemogelijkheden als bij de mogelijke keuze van de gemeenschappelijke

familienaam. Ook de kinderen kunnen dus de naam van de moeder, de naam van de vader of een uit deze naam samengestelde dubbele naam krijgen. Maken de ouders geen keuze, dan krijgt het kind een uit de namen van de ouders samengestelde dubbele naam; over de volgorde van de namen van de ouders binnen die dubbele naam beslist de ambtenaar van de burgerlijke stand door het lot.

Van groot belang is ook de voorgestelde overgangsregeling. Echtgenoten, die voor inwerkingtreding van de nieuwe wet zijn gehuwd, kunnen eenzijdig besluiten hun voor het huwelijk gevoerde naam weer aan te nemen of kunnen in onderlinge overeenstemming besluiten een nieuwe huwelijksnaam conform de nieuwe regels te kiezen. Gaat een echtgenoot zijn voor de huwelijksluiting gevoerde naam weer gebruiken, dan kunnen de echtgenoten in onderlinge overeenstemming de naam van hun kinderen bepalen.

De bondsregering is trouwens niet de enige instantie, die in Duitsland een wetsontwerp ter wijziging van het naamrecht bij het parlement heeft ingediend. De beraadslagingen over een nieuw naamrecht in de Bondsrepubliek zullen echter naar aanleiding van het regeringsontwerp geschieden. Niettemin is het voor ons interessant de andere ontwerpen kort te vermelden. De inhoud van de overige wetsontwerpen zullen immers waarschijnlijk de standpunten van de diverse fracties in bondsraad en bondsdag over het regeringsontwerp blijven beïnvloeden en zeker een belangrijke plaats in de in Duitsland te voeren discussie gaan innemen.

De fractie Die Grünen willen de afschaffing van het beginsel van de huwelijksnaam.³ Echtgenoten zouden ook na de huwelijksluiting verplicht moeten worden hun geboortenaam te voeren. Kinderen zouden de naam van de moeder moeten krijgen.

De SPD-fractie in de Duitse bondsdag stelt voor het voeren van een huwelijksnaam facultatief te maken; echtgenoten zouden ofwel een gezamenlijke huwelijksnaam kunnen voeren ofwel elk hun eigen geboortenaam verder gebruiken.⁴ Als de ouders geen gemeenschappelijke familienaam voeren, zouden zij gemeenschappelijk de naam van de kinderen moeten kiezen. Indien zij geen keuze maken, zou het kind een uit de naam van beide ouders in alfabetische volgorde samengestelde dubbele naam moeten krijgen. Indien een ouder reeds een dubbele naam heeft, zou slechts het eerste gedeelte van deze dubbele naam bij de samenstelling van de dubbele naam van het kind dienen te worden gebruikt.

Het Saarland is eveneens voor een facultatieve huwelijksnaam.⁵ Indien ouders geen huwelijksnaam voeren, zouden zij de naam van één van hen als naam van de kinderen moeten kiezen. Bij onenigheid tussen de ouders over deze keuze zou het

Vormundschaftsgericht (voogdijrechtbank) moeten beslissen, welke ouder de doorslaggevende stem heeft.

De hanzestad Hamburg ging het verst. De huwelijksnaam zou facultatief moeten zijn. Indien aanstaande echtgenoten echter geen huwelijksnaam willen voeren, zouden zij voor de huwelijksluiting moeten beslissen welke naam de uit het huwelijk geboren kinderen zullen dragen. Worden ze het niet eens, dan zou de huwelijksluiting moeten worden geweigerd.

Het nu ingediende regeringsontwerp kijkt in elk geval met betrekking tot de naam van de kinderen van ouders zonder gemeenschappelijke huwelijksnaam af van de zoëven beschreven voorstellen. De memorie van toelichting gaat daarop uitdrukkelijk in.⁶ Alle tot nog toe voorgestelde oplossingen worden als onbevredigend van de hand gewezen. Het voorstel om de huwelijksluiting te weigeren, als men het niet eens is over de toekomstige naam van de kinderen, wordt afgewezen omdat het op gespannen voet staat met het door de constitutie gegarandeerde recht een huwelijk aan te gaan. Bovendien bewerkstelligt het Hamburgse voorstel, dat wegens het naamrechtelijke geschil tussen de ouders aan de uit hun relatie geboren kinderen de status van wettig kind wordt onthouden. De mogelijkheid om kinderen bij gebreke van een keuze door de ouders een dubbele naam te geven die bestaat uit (een gedeelte van) de namen der ouders in alfabetische volgorde wordt verworpen, omdat deze methode er toe zou leiden dat op lange termijn alfabetisch achter in het alfabet komende namen zouden gaan verdwijnen. Een rechterlijke tussenkomst wordt van de hand gewezen, omdat er geen goede criteria te bedenken vallen, die de rechter bij het nemen van zijn beslissing zou moeten hanteren.⁷ Ook het voorstel de kinderen bij onenigheid tussen de ouders de naam van de moeder te geven wordt onacceptabel geacht: het zou het introduceren van een nieuwe ongelijke behandeling zijn, die wellicht constitutioneel dubieus zou zijn.⁸

Enkele details

De tekst van het ontwerp is in het Duits als bijlage in de rubriek 'mededelingen' opgenomen. De kernartikelen van het ontwerp zullen hier in het Nederlands worden weergegeven. Daarbij zal af en toe ook een kijkje in de memorie van toelichting worden genomen, indien de Duitse regering voorstellen doet, die aanmerkelijk afwijken van het door onze regering bij de Tweede Kamer ingediende ontwerp. Van belang zijn met name de paragrafen 1355, 1616, 1616a en 1616b BGB, alsmede de uit drie paragrafen bestaande overgangsregeling.

Paragraaf 1355

'1. De echtgenoten dienen een gemeenschappelijke familienaam (huwelijksnaam) te kiezen. De echtgenoten voeren de door hen gekozen huwelijksnaam. Kiezen de echtgenoten geen huwelijksnaam, dan voeren zij hun ten tijde van de huwelijksluiting gevoerde naam ook na de huwelijksluiting.

2. De echtgenoten kunnen bij de huwelijksluiting door een ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand af te leggen verklaring de geboortenaam van de

man of van de vrouw of de ten tijde van de huwelijksluiting gevoerde naam van de man of van de vrouw of een uit deze namen samengestelde naam als huwelijksnaam kiezen. De samengestelde naam mag uit niet meer dan twee namen bestaan. Bestaat de naam van een echtgenoot uit meerdere namen, dan kan ook een van deze namen ter bepaling van de huwelijksnaam worden benut.

3. De echtgenoten kunnen een huwelijksnaam ook na de huwelijksluiting door ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand af te leggen verklaring kiezen; de verklaring moet worden gelegaliseerd.

4. Wordt de geboortenaam of de ten tijde van de verklaring gevoerde naam van een echtgenoot niet bij de keuze van de huwelijksnaam benut, dan kan de echtgenoot door ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand af te leggen verklaring deze naam aan de huwelijksnaam laten voorafgaan of deze daaraan toevoegen. Dit geldt niet, indien de huwelijksnaam uit meerdere namen bestaat. Bestaat de naam van een echtgenoot uit meerdere namen, dan kan slechts een van deze namen aan de huwelijksnaam worden toegevoegd. De verklaring kan ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand worden herroepen. De verklaring en de herroeping moeten worden gelegaliseerd.

5. Na ontbinding van het huwelijk door dood of echtscheiding wordt de huwelijksnaam behouden. Een echtgenoot kan door ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand af te leggen verklaring zijn geboortenaam weer aannemen of de naam die hij tot de keuze van de huwelijksnaam heeft gevoerd.

6. De geboortenaam is de naam, die in de geboorteakte van een echtgenoot ten tijde van de ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand af te leggen verklaring in een uittreksel uit die geboorteakte moet worden vermeld.'

Commentaar: Aanstaande echtgenoten kunnen hun huwelijksnaam dus op velerlei manieren samenstellen. Zij kunnen (bestanddelen van) hun geboortenamen ter samenstelling van een huwelijksnaam gebruiken of (bestanddelen van) de namen die zij ten tijde van de huwelijksluiting voeren. Zij kunnen ook overeenkomen dat uitsluitend één dezer namen de huwelijksnaam wordt. De bondsregering hoopt, dat door deze wijde waaier van mogelijkheden⁹ vele aanstaande echtgenoten toch een huwelijksnaam zullen kiezen. In vergelijking tot het tot nog toe in Duitsland geldende recht is opmerkelijk, dat ook de ten tijde van de huwelijksluiting gevoerde naam van een echtgenoot als huwelijksnaam kan worden gekozen. Men realiseert, dat dit de door een vorig huwelijk verworven huwelijksnaam kan zijn. Die huwelijksnaam van de ex-echtgenoot kan dus als het wetsvoorstel wordt aangenomen worden doorgegeven aan de nieuwe partner en gaat over op de uit de nieuwe relatie geboren kinderen. De achtergrond van deze mogelijkheid is heel uitdrukkelijk de wil om aanstaande echtgenoten zoveel mogelijk ruimte te laten bij het kiezen van hun huwelijksnaam. De toelichting geeft uitdrukkelijk aan, dat het uiteraard kan voorkomen, dat een ex-echtgenoot er emotionele moeilijkheden mee heeft, dat zijn naam de huwelijksnaam van de ex-partner in het tweede huwelijk wordt. De regering vindt echter, dat het instituut van de huwelijksnaam toch zo belangrijk is,

dat dit feit op de koop toe moet worden genomen.¹⁰ In vergelijking met het huidige recht is ook de mogelijkheid, dat de huwelijksnaam een dubbele naam is nieuw. Deze mogelijkheid is geschapen in de hoop, dat echtgenoten sneller tot compromissen bereid zullen zijn bij de keuze van de huwelijksnaam als ze in die huwelijksnaam tenminste een stukje van hun oude naam terug herkennen.¹¹

**Gestreefd wordt
naar eenheid
van de naam
binnen het gezin**

Voorzover de geslachtsnaam van een echtgenoot reeds een dubbele naam is, mag volgens de voorgestelde bepaling slechts een naam van de dubbele naam als bestanddeel van een nieuw te vormen dubbele naam worden gebruikt. In dit verband is uiteraard de vraag actueel, wanneer precies sprake is van een dubbele naam en welk bestanddeel van een uit meer dan twee woorden bestaande dubbele naam bij elkaar horen. Wat is dus precies een 'Einzelnamen'. De toelichting vertelt ons, dat ook een uit meerdere woorden bestaande naam als 'Einzelnamen' moet worden opgevat, als deze traditioneel als 'Einheit empfunden werden'. De toelichting geeft twee voorbeelden. De naam 'Meier auf der Heide' is een 'Einzelnamen'. Hetzelfde geldt voor namen waarvan een adellijke titel een bestanddeel is. 'Fürst von Thurn und Taxis' is dus ook een 'Einzelnamen'.

Paragraaf 1616

'1. Het wettige kind krijgt de huwelijksnaam van zijn ouders als geboortenaam.

2. Voeren de ouders geen huwelijksnaam, dan kiezen zij binnen een maand na de geboorte van het kind door ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand af te leggen verklaring een naam, die zij overeenkomstig paragraaf 1355 lid 2, 3 en 6 tot huwelijksnaam zouden kunnen kiezen, tot geboortenaam van het kind. De verklaring moet worden gelegaliseerd. De keuze van de ouders geldt ook voor hun volgende kinderen. Voeren de ouders bij de geboorte van een volgend kind een huwelijksnaam, dan verwerft dit kind de huwelijksnaam van de ouders.

3. Maken de ouders binnen de in het vorige lid vermelde termijn geen keuze, dan verwerft het kind een uit de door de vader en door de moeder gevoerde namen samengestelde geboortenaam. Bestaat de naam van een ouder uit meerdere namen, dan wordt slechts een dezer namen bij de samenstelling van de geboortenaam benut. De ambtenaar van de burgerlijke stand beslist door het lot, welke naam bij de samenstelling van de geboortenaam wordt benut en in welke volgorde de geboortenaam uit de door de vader en door de moeder gevoerde namen wordt gevormd. De derde en vierde zin van lid 2 zijn van overeenkomstige toepassing.

4. Indien een kind niet in het binnenland is geboren en van zijn geboorte niet overeenkomstig paragraaf 41 Personenstandsgesetz een akte opgemaakt is, dan eindigt de in de eerste zin van lid 2 vermelde termijn niet voor het tijdstip, dat de geboorte in een Duits Personenstandsbuch of in een officieel Duits identiteitsbewijs moet worden vermeld.'

Commentaar: Enkele details behoeven nog nadere toelichting. Indien het zover komt, dat de ambtenaar van de burgerlijke stand uit de namen van de ouders een dubbele familienaam van het kind moet gaan

samenstellen en over de volgorde van de namen van de ouders binnen die nieuwe dubbele naam moet gaan loten, worden niet perse de geboortenamen van de ouders benut, maar de namen die de ouders op dat moment voeren. Ratio van deze regeling is, dat de naam van het kind zoveel mogelijk overeen moet komen met de geslachtsnaam van zijn ouders.¹²

De kinderen van eenzelfde ouderpaar dienen een uniforme familienaam te dragen. De voor het oudste kind gekozen geslachtsnaam is tevens de naam van de jongere broertjes en zusjes. Moest voor de bepaling van de geslachtsnaam van de oudste worden geloot, dat geldt het resultaat van deze loterij ook voor de later geboren kinderen. Reden voor deze regeling is, dat zoveel mogelijk naar eenheid van de naam binnen het gezin moet worden gestreefd. De bondsregering is van mening dat dit streven prevaleert boven een mogelijk belang van de ouders om de uit hun relatie geboren kinderen uiteenlopende familienamen te geven. De Nederlandse regering deelt blijkens het hier ingediende ontwerp deze mening. M.i. is de voor Duitsland te hanteren argumentatie echter aanmerkelijk sterker dan de argumenten die men in Nederland voor uniformiteit van de familienaam van alle uit een relatie geboren kinderen kan aandragen. Duitsland zal ook in de toekomst nog uitgaan van het beginsel van de huwelijksnaam (einheitliche Familienname). Nederland kent dit beginsel niet. Ouders voeren in Nederland uiteenlopende namen. Niet goed is derhalve in te zien, dat de uit eenzelfde relatie geboren kinderen in Nederland naamrechtelijk uniform moeten zijn.¹³

Opmerkelijk is, dat onder omstandigheden de minderjarige kinderen van één ouderpaar toch nog verschillende familienamen kunnen dragen, namelijk indien de ouders na de geboorte van een of meer kinderen alsnog gebruik maken van de mogelijkheid een huwelijksnaam te kiezen. Indien dat gebeurt, verwerven de daarna geboren kinderen die huwelijksnaam. De voordien geboren kinderen verwerven de huwelijksnaam van rechtswege, indien ze nog geen vijf jaar zijn (Paragraaf 1616a). Zijn die kinderen al vijf jaar dan verwerven ze de nieuwe huwelijksnaam uitsluitend, indien hun wettelijk vertegenwoordiger zich namens het kind bij de naamswijziging van de ouders aansluit. In de regel zullen juist die ouders wettelijk vertegenwoordiger zijn. 'Eigenwijze' ouders zouden echter kunnen besluiten om de desbetreffende verklaring namens het kind niet af te leggen. Hun kinderen dragen in dat geval uiteenlopende namen. De constructie is wellicht wat ingewikkeld en verrassend, maar het doel heiligt wellicht het middel. Vanaf de veertiende verjaardag moet een kind overigens zelf een verklaring afleggen, wil het de nieuwe huwelijksnaam van de ouders verwerven.

Onderstreept zij het feit, dat uitsluitend een kind over wiens naam is geloot (en diens jongere broers en zussen) na het bereiken van de meerderjarigheid gedurende een jaar zijn geslachtsnaam opnieuw kan kiezen.¹⁴

Paragraaf 1616a

'1. Kiezen de ouders een huwelijksnaam, nadat het kind het vijfde levensjaar heeft voltooid, dan wordt daardoor de geboortenaam van het kind uitsluitend veranderd, indien het zich bij de naamswijziging

aansluit. Een handelingsonbekwaam kind, dat het veertiende levensjaar heeft voltooid, kan de verklaring uitsluitend zelf afleggen; hij heeft daartoe toestemming van zijn wettelijk vertegenwoordiger nodig. De verklaring moet ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand worden afgelegd; zij moet worden gelegaliseerd.

2. Ingeval van een verandering van de huwelijksnaam van de ouders of een verandering van de familienaam van een ouder, die geboortenaam of bestanddeel van de geboortenaam van een wettig kind is geworden, is lid 1 van overeenkomstige toepassing. Een verandering van de familienaam van een ouder ten gevolge van een huwelijksluiting verandert de geboortenaam van het kind niet.

3. Een verandering van de geboortenaam verandert de geboortenaam van het kind uitsluitend, indien ook de echtgenoot zich bij de naamswijziging aansluit.'

Commentaar: Slechts de naam van heel kleine kinderen (jonger dan vijf jaar) verandert automatisch indien de ouders een huwelijksnaam kiezen of indien de huwelijksnaam van de ouders wordt veranderd. Is een kind ouder dan vijf maar jonger dan veertien, dan moet namens het kind door de wettelijk vertegenwoordiger een verklaring worden afgelegd, dat het kind eveneens de nieuwe huwelijksnaam van zijn ouders zal gaan voeren. Een reeds veertienjarige minderjarige kan deze verklaring zelf afleggen, maar behoeft daartoe de toestemming van zijn wettelijk vertegenwoordiger. Een reeds meerderjarig kind zal de desbetreffende verklaring zelf moeten afleggen.

Paragraaf 1616b

'Een kind, wiens geboortenaam overeenkomstig paragraaf 1616 lid 3 is samengesteld, kan binnen een jaar nadat het meerderjarig is geworden een andere familienaam kiezen. Paragraaf 1355 lid 2, 3 en 6 en paragraaf 1616a lid 1 derde zin, alsmede lid 3 zijn van overeenkomstige toepassing.'

Commentaar: Uitsluitend kinderen wier naam door het lot is bepaald, hebben de mogelijkheid hun naam tussen de achttiende en negentiende verjaardag te wijzigen. Andere personen zullen de weg van een verzoek tot geslachtsnaamswijziging moeten bewandelen.

Overgangsregeling

Paragraaf 1

'1. Indien een echtgenoot ten tijde van de inwerkingtreding van deze wet een huwelijksnaam voert, kan hij binnen een jaar door een ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand af te leggen verklaring zijn ten tijde van de huwelijksluiting gevoerde naam weer aannemen. De verklaring moet worden gelegaliseerd; zij kan ook door de ambtenaar van de burgerlijke stand worden gewaarmerkt of in een akte worden neergelegd.

2. Een verklaring, waardoor een echtgenoot zijn naam voor de huwelijksnaam heeft geplaatst of daaraan heeft toegevoegd, geldt als herroepen, indien de

echtgenoot zijn ten tijde van de huwelijksluiting gevoerde naam weer aanneemt.

3. Neemt een echtgenoot zijn ten tijde van de huwelijksluiting gevoerde naam weer aan, dan kunnen de echtgenoten binnen een maand na het weer aannemen van die naam de geboortenaam van een voordien geboren kind opnieuw kiezen; paragraaf 1616 lid 2 en paragraaf 1616a lid 1 en 3 BGB zijn van overeenkomstige toepassing. Paragraaf 1616 lid 3 BGB is niet van toepassing.'

Commentaar: Het afleggen van een naamswijzigingsverklaring is niet geheel gratis. Volgens paragraaf 68 lid 1 sub 8 Personenstandsverordening zijn leges verschuldigd. Het te betalen bedrag is momenteel echter slechts 17 DM. De bondsregering acht het niet opportuun dit bedrag te verhogen.¹⁵

Het weer aannemen van de voor het huwelijk gevoerde naam door een echtgenoot kan ook consequenties hebben voor de naam van de kinderen. Als een echtpaar in 1930 in het huwelijk is getreden en de naam van de man op dat ogenblik automatisch de huwelijksnaam werd, kan de hoogbejaarde vrouw na in werkingtreden van het wetsvoorstel in de huidige redactie weer haar meisjesnaam aannemen. Zij kunnen dan de naam van hun kinderen eveneens opnieuw kiezen, hoewel deze kinderen daarmee dan wel zelf moeten instemmen. Doordat deze kinderen dan -als ze instemmen- van geslachtsnaam wijzigen, kunnen ook naamswijzigingen van volgende generaties optreden. Het verdient wellicht aanbeveling dat in Duitsland na het inwerkingtreden van de nieuwe wet 'naamswijzigingsbriefkaarten' naar het voorbeeld van de adreswijzigingsbriefkaarten worden gedrukt. Ik ben benieuwd, hoe al mijn Duitse familieleden en vrienden een jaar na de inwerkingtreding van de onderhavige wet zullen heten. De royale overgangsregeling is sympathiek, maar het is mij een raadsel, dat in de samenvatting van de toelichting wordt gesteld, dat bond, deelstaten en gemeenten niet met aanmerkelijke kosten zullen worden geconfronteerd. Gedurende een jaar na inwerkingtreden van de wet zullen de loketten van de burgerlijke stand in de gemeenten het wel degelijk veel drukker krijgen, zodat een tijdelijke uitbreiding van het personeel in de grote Duitse steden noodzakelijk zal blijken.¹⁶ Eén feit kan echter in de weg staan aan een dergelijke keten van naamswijzigingen. De overgangsregeling ten aanzien van het opnieuw kiezen van de naam van de kinderen geldt uitsluitend, indien het huwelijk van de ouders nog intact is. Is een van de ouders inmiddels overleden, zijn de ouders gescheiden of is het huwelijk nietig verklaard, dan kan de naam van de kinderen niet meer worden gewijzigd.¹⁷

Paragraaf 2

'1. Indien de echtgenoten ten tijde van de inwerkingtreding van deze wet een huwelijksnaam voeren, dan kunnen zij binnen een jaar na het in werkingtreden van deze wet door een ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand af te leggen verklaring een huwelijksnaam overeenkomstig paragraaf 1355 lid 2, 3 en 6 opnieuw kiezen. De verklaring kan uitsluitend door beide echtgenoten gezamenlijk worden afgelegd. De verklaring moet worden gelegaliseerd; zij kan ook door de ambtenaar

van de burgerlijke stand worden gelegaliseerd of in een akte worden neergelegd.

2. Paragraaf 1 lid 2 is van overeenkomstige toepassing.'

Commentaar: Ook deze bepaling kan weer een domino-effect veroorzaken. Een hoogbejaard echtpaar kiest een andere huwelijksnaam; hun kinderen en kleinkinderen kunnen zich bij deze wijziging aansluiten.

Paragraaf 3

'Indien de echtgenoten ten tijde van de inwerkingtreding van deze wet geen huwelijksnaam voeren, dan kunnen zij binnen een jaar na het in werkingtreden van deze wet de geboortenaam van een voor het inwerkingtreden van deze wet geboren kind nieuw kiezen; paragraaf 1616 lid 2 en 1616a lid 1 en 3 BGB zijn van overeenkomstige toepassing.'

Commentaar: Deze bepaling is in de eerste plaats van belang voor personen, die na de sensationele beslissing van het Bundesverfassungsgericht van 5 maart 1991 geen huwelijksnaam hebben gekozen. Vanuit het perspectief van de Nederlandse praktijk is echter van belang dat deze overgangsbepaling ook alle kinderen uit Duits-Nederlandse huwelijken raakt, waarvan de ouders hun huwelijk in Nederland hebben gesloten, zodat door de ouders geen gemeenschappelijke familienaam is gekozen.¹⁸ De naam van al deze bipatride kinderen kan worden veranderd. Overeenkomstig art. 3 Wet Conflictenrecht Namen kan eventueel vervolgens vermelding van de nieuwe naam naar Duits recht in een Nederlandse geboorteakte worden gevraagd.

Tot slot

Het Duitse wetsvoorstel is hierboven tamelijk uitvoerig besproken. Het is uiteraard nog maar de vraag, of het ontwerp zonder kleerscheuren door de bondsraad en de bondsdag komt. In elk geval kan momenteel worden geconcludeerd, dat het Duitse voorstel beter in overeenstemming is met de gelijke behandeling van mannen en vrouwen in het recht dan de Nederlandse pendant. In zoverre is kennisneming van de inhoud van het Duitse ontwerp inspirerend voor degenen, die het Nederlandse ontwerp kritisch bestuderen. Geen navolging verdienen echter, die elementen van het Duitse ontwerp, die samenhangen met de principiële voorkeur van de Duitse regering voor het handhaven van het instituut van de familienaam: vanuit Nederland bezien is die huwelijksnaam een niet te importeren exotisch product. Voor het overige is het Duitse voorstel en de daarbij behorende toelichting uiterst leerzaam.

Het is overigens jammer, dat het Nederlandse ministerie van justitie zich niet eerder heeft laten inspireren door ontwikkelingen in Duitsland op naamrechtelijk gebied, met name door de beslissing van het Bundesverfassungsgericht van 5 maart 1991. Het is verbazingwekkend, dat deze beslissing van de Duitse constitutionele rechter -voor zover ik kon nagaan- nergens in de memorie van toelichting op het Nederlandse ontwerp is vermeld, hoewel we reden hebben om aan te nemen, dat ons ministerie van de Duitse beslissing op de hoogte was.

Het is redelijk uniek, dat in twee parlementen een wetsontwerp over eenzelfde onderwerp en met eenzelfde doelstelling aanhangig is, terwijl de inhoud van beide ontwerpen sterk uiteen loopt. Het is daarom op zijn plaats goed op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen bij onze oosterburen op dit gebied. We zullen U blijven informeren.

Noten

¹ 1 BvL 83/86; 1 BvL 24/88; Bundesgesetzblatt 1991, deel I nr. 20, pag. 807 van 28 maart 1991 met kracht van wet vanaf 29 maart 1991.

² Entwurf eines Gesetzes zur Neuordnung des Familiennamensrechts (FamNamenRG), Bundesratdrucksache 262/92.

³ Bundestags-Drucksache 11/4437.

⁴ Bundestags-Drucksache 11/6187.

⁵ Bundesrats-Drucksache 671/90.

⁶ Memorie van toelichting, p. 30, 31.

⁷ Daar het in Nederland ingediende wetsontwerp evidente sympathie voor deze oplossing heeft, is een letterlijk citaat uit de Duitse toelichting op zijn plaats: 'Eine gerichtliche Übertragung des Namensbestimmungsrechts auf einen Elternteil kommt einer Entscheidung des Gerichts über den Geburtsnamen des Kindes gleich; fuer eine solche Entscheidung gibt es jedoch im Regelfall keine justitiablen Kriterien.'

⁸ Memorie van toelichting, p. 31: 'Der Vorschlag; Kinder im Streitfall nach der Mutter zu benennen, verkehrt die vor der Entscheidung des Bundesverfassungsgerichts vom 5. März 1991 geltende Rechtslage in ihr Gegenteil und lässt sich mit biologischen Unterschieden kaum zwingend begründen.'

⁹ Volgens de memorie van toelichting, p. 24 in extreme gevallen 64 verschillende mogelijkheden.

¹⁰ Memorie van toelichting, p. 25. De bondsdag deelt deze mening blijkens een besluit naar aanleiding van een bij de bondsdag ingediende petitie: Bundestags-Drucksache 12/133 Sammelübersicht 5 Nr. 78; vergelijk memorie van toelichting, p. 26.

¹¹ Het is de moeite waard de hier op betrekking hebbende passage uit de memorie van toelichting (p. 28) letterlijk te citeren: 'Die Möglichkeit eines solchen Doppelnamens gestattet den Ehegatten Kompromisse bei der Bestimmung des künftigen gemeinsamen Familiennamens: Der Doppelname spiegelt nicht nur die mit der Eheschliessung bewirkte gleichberechtigte Einheit der Ehegatten; er vermittelt jedem der Ehegatten auch subjektiv das Gefühl, sich in seinem neuen -nunmehr gemeinsamen- Familiennamen 'wiederzufinden'. Unerwünschte Namensketten sind nicht zu besorgen, da der künftige Ehe name auf zwei Einzelnamen begrenzt bleibt.'

¹² Memorie van toelichting, p. 32.

¹³ Laten we echter niettemin de Duitse toelichting beluisteren (p. 33): 'Der Entwurf erkennt dabei nicht ein mögliches Interesse der Eltern, bei mehreren Kindern die unterschiedlichen Familiennamen beider Elternteile -gleichsam nach Stämmen gesondert- zu tradieren. Ein solches Anliegen muss jedoch gegenüber dem wohlverstandenen Interesse der Kinder, sich auch namensrechtlich als Geschwister zu fühlen und erkennbar zu sein, zurücktreten.'

¹⁴ Memorie van toelichting, p. 34.

¹⁵ Memorie van toelichting, p. 37.

¹⁶ Het is maar de vraag, of de 17 DM per verklaring de kosten van een tijdelijke personeelsuitbreiding kunnen dekken. De memorie van toelichting, p. 37 is iets eerlijker. We lezen daar: 'Eine (kostenintensive) Mehrbelastung der Justiz ist nicht zu besorgen. Auswirkungen des Gesetzes, auf das Preisniveau und insbesondere das Verbraucherpreisniveau sind nicht zu

erwarten, da die vorgesehenen Regelungen die Wirtschaft und die Verbraucher nicht mit kosten belasten.' Inderdaad de begroting van het ministerie van justitie zal niet onder deze wetswijziging lijden, de koffie zal in Duitsland evenmin duurder worden. Uitsluitend de prijs van de Sekt kan worden beïnvloed door deze legislatieve actie vanwege het te verwachten veelvuldig proosten op succesvolle naamswijzigingen. De pijn zit hem uitsluitend op het niveau van de gemeenten.

¹⁷ Memorie van toelichting, p. 54.

¹⁸ Memorie van toelichting, p. 36.

*Prof. Mr. Gerard-René de Groot Schneider is hoogleraar Rechtsvergelijking en Internationaal Privaatrecht aan de Rijksuniversiteit Limburg.
Mr. Wendelien Elzinga is universitair docent specialisatie Familierecht aan de Rijksuniversiteit Limburg.*

Impressie van een bezoek aan Engeland

Sinds 1963 bestaat in Groot Brittannië het 'Institute of Population Registration'. De belangrijkste doelstelling van dit 'Institute' is toezien op de kwaliteit van opleidingen en examens te verzorgen voor degenen die zich bezighouden met registratie van geboorte, overlijden en huwelijken.

Dit alles gebaseerd op het *Handbook for Registration Officers* (England and Wales), uitgegeven door de Registrar General.

Het 'Institute' kent verschillende soorten lidmaatschap:

- **Associate (A.I.R.)**, open to any person engaged in vital registration (whole or part-time) or peripheral occupations such as social surveying, statistical analysis or genealogical research.
- **Licenciate (L.I.R.)**, awarded to an Associate who passes the Institute's Intermediate examination, which comprises three written papers based on the Handbook for Registration Officers.
- **Member (M.I.R.)**, awarded to a Licenciate of five year's standing who produces a thesis on any registration-related topic which, in the opinion of the Management Committee, reaches the necessary standard of knowledge, research and professional competence requires.
- **Fellow (F.I.R.)**, an honorary award made for outstanding service to the Institute.

Degenen die buiten het Verenigd Koninkrijk werkzaam zijn in een vergelijkbaar vakgebied kunnen de status verkrijgen van 'Associate'. Sinds 5 mei 1992 heb ik deze status, hetgeen blijkt uit een officieel erkend 'diploma'. Reeds vele jaren was ik op de hoogte van het bestaan van deze vereniging. Privé en ook zakelijk had ik daartoe reeds enkele contacten opgebouwd. Vanuit deze contacten bereikte mij in maart het verzoek of ik in staat was de jaarvergadering van deze zustervereniging toe te spreken. Aangezien ik (met mijn gezinsleden) regelmatig in Engeland kom en daar nogal wat contacten heb, was het antwoord snel gegeven: ja!

Daarna gingen de dingen snel. De conferentie vond plaats in Hull van zondagavond 7 juni tot en met dinsdagmiddag 9 juni.

Nadat de conferentie maandag officieel was geopend door de vice voorzitter van de Humberside County Council was het woord aan Mrs. Rosemary Sibbets, superintendant registrar in Belfast, die sprak over registratie van geboorte, overlijden en huwelijken in Noord-Ierland.

Hierna was het de beurt aan ondergetekende om te spreken over registratie in Nederland.

Ik heb hierbij in algemene termen enerzijds gesproken over de verschillende registraties binnen de burgerlijke stand en anderzijds over de verschillende vormen van registratie in het bevolkingsregister, waarbij ook aandacht is besteed aan de GBA ontwikkelingen.

Bij het burgerlijke stand gedeelte heb ik nadrukkelijk gewezen op de registratie van echtscheidingen en de betekenis daarvan, alsmede aandacht gevraagd voor een aantal ontwikkelingen, zoals: wetsontwerp naamrecht, wetsontwerp afstammingsrecht, wetsontwerp 'Commissie Mulder', rapport Commissie Kortmann over samenlevingsvormen.

Ondanks de vele verschillen, waren er natuurlijk voor dit onderdeel ook punten die voor de aanwezigen niet onbekend waren. Bovendien bleek dat de problemen van schijnhuwelijken en valse dan wel vervalste stukken bij de Engelse collega's ook in het middelpunt van de -politieke- belangstelling stond.

Ten aanzien van het onderwerp bevolkingsregistratie, simpel met de titel van dat boekje aangeduid 'van PK naar GBA' kan ik alleen maar constateren dat men met een toch wel jaloerse blik keek naar de verschillende modellen en voorbeelden die ik had meegenomen. Overigens vond men het inderdaad makkelijk dat je voor burgerlijke stand zaken, voor migratie, voor inlichtingen, voor paspoorten, voor rijbewijzen, verkiezingen, militaire zaken enz. op dezelfde plek terecht kunt.

Nadat enkele vragen waren gesteld en beantwoord was er tijd voor de in Engeland niet te missen theepauze.

Na de pauze sprak Mr. Howard Hughes, senior lecturer in genetics van de Universiteit in Manchester. Een interessant verhaal, met een af en toe redelijk technische uitleg over DNA, het in een vroegtijdig stadium opsporen van erfelijke ziekten en/of